Yashil IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

2024

№ 6

08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
08.00.02 Makroiqtisodiyot
08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
08.00.06 Ekonometrika va statistika
08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
08.00.11 Marketing
08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
08.00.13 Menejment
08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

74-91 xalqaro daraja
ISSN: 2992-8982

Google Scholar

Yashil IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Elektron nashr. 352 sahifa.
E'lon qilishga 2024-yil 25-iyunda ruxsat etildi.

Bosh muharrir:
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Bosh muharrir oʻrinbosari:
Karimov Norboy Gʻaniyevich

Muharrir:
Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, Oʻzbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, Oʻzbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – Oʻzbekiston doʻstlik jamiyati rahbari
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, t.f.d., prof., OʻzR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, i.f.d., OʻzR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri oʻrinbosari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, i.f.d., prof., OʻzR Oliy Majlisi qonunchilik palatasi deputati
Axmedov Sayfullo Normatovich, i.f.n., professor, MIM akademiyasi rektori
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, i.f.d., prof., TDIU Ilmiy ishlar va innovatsiyalar boʻyicha prorektori
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, i.f.d., prof., Navoiy davlat pedagogika instituti rektori
Siddiqova Sadoqat Gʻafforovna, p.f.f.d., (PhD), Buxoro muhandislik-texnologiya instituti rektori
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, i.f.d., prof., TDIU Hududiy ta'lim muassasalari va markazlar boʻyicha prorektor v.b.
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, i.f.d., TDIUprofessori
Samadov Asqarjon Nishonovich, i.f.n., TDIU professori
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, t.f.d., Rossiya xalqlar doʻstligi universiteti professori
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, i.f.d., prof., Xalqaro "Nordik" universiteti rektori
Axmedov Ikrom Akramovich, i.f.d., TSUE professori
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixoʻja oʻgʻli, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Utayev Uktam Choriyevich, OʻzR Bosh prokuraturasi boshqarma boshligʻi oʻrinbosari
Ochilov Farxod, OʻzR Bosh prokuraturasi IJQKD boshligʻi
Eshtayev Alisher Abdugʻaniyevich, i.f.d., TDIU professori
Musayeva Shoira Azimovna, SamDu IS instituti professori
Cham Tat Huei, (PhD) USCI universiteti professori, Malayziya
Axmedov Javohir Jamolovich, i.f.f.d.,(PhD) "El-yurt umidi" jamgʻarmasi ijrochi direktori oʻrinbosari
Toxirov Jaloliddin Ochil oʻgʻli, t.f.f.d.(,PhD) TAQU katta oʻqituvchisi
Djudi Smetana, p.f.n., Pitsburg davlat universiteti dosenti, Pittsburgh, Kansas, AQSH
Krissi Lyuis, p.f.n., Pitsburg davlat universiteti dosenti, Pittsburgh, Kansas, AQSH
Ali Konak (Али Кўнак), i.f.d., prof., Karabuk universiteti dosenti, Turkiya
Glazova Marina Viktorovna, i.f.n., "LUKOIL-Energoservis" Kompaniyasi iqtisodchisi, Moskva.
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, i.f.f.d., (PhD) TDIU dotsenti
Sevil Piriyeva Karaman, PhD, Turkiya Anqara universiteti doktoranti
Mirzaliyev Sanjar Maxamatjon oʻgʻli, TDIU mustaqil tadqiqotchisi

Yashil IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Oqil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan

Abdurakhmanov Kalandar Khodjaevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan

Rae Kwon Chung, honorary professor of TSUE, Nobel laureate, South Korea,

Osman Mesten, member of the Turkish Parliament, head of the Turkey-Uzbekistan Friendship Society

Sharipov Kongratbay Avezimbetovich, DSc, Prof., Minister of Higher Education, Science and Innovation of the Republic of Uzbekistan

Buzrukkhanov Sarvarkhan Munavvarkhanovich, DSc, Deputy Minister of Higher Education, Science and Innovation of the Republic of Uzbekistan

Akhmedov Durbek Kudratillayevich, DSc, Prof., Deputy of the Legislative Chamber of the Oliy Majlis of the Republic of Uzbekistan

Akhmedov Sayfullo Normatovich CSc, Prof., Rector of Academy of Labor and Social Relations

Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, DSc, Prof., TSUE Vice-Rector for Scientific Affairs and Innovation

Kalonov Mukhiddin Bakhritdinovich, DSc, Prof., Rector of the Navoi State Pedagogical Institute

Siddikova Sadokat Ghaforovna, PhD, Rector of the Bukhara Institute of Engineering and Technology

Khudoykulov Sadirdin Karimovich, DSc, Prof., acting Vice-rector for regional educational institutions and centers of TSUE

Yuldashev Mutallib Ibragimovich, DSc, Prof., of TSUE

Samadov Askarjon Nishonovich, CSc, Prof., of TSUE

Slizovsky Dimitriy Yegorovich, DSc, Prof., of the People's Friendship University of Russia

Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, DSc, Prof., Rector of International "Nordic" University

Akhmedov Ikrom Akramovich, DSc, Prof., of TSUE

Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo'ja ugli, DSc, Prof., of TSUE

Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Head of the DGPO of the Republic of Uzbekistan

Ochilov Farkhod, Head of the DCECGPO of the Republic of Uzbekistan

Eshtayev Alisher Abduganievich, DSc, Prof., of TSUE

Shoira Azimovna Musaeva, professor of SamDu IS Institute

Cham Tat Huei, PhD, professor at USCI University, Malaysia

Akhmedov Javokhir Jamolovich, PhD, deputy of executive director of the "El-yurt umidi" fund

Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, PhD, Senior Lecturer at Tashkent University of Architecture and Construction

Judy Smetana CSc, Associate Professor, Pittsburgh State University, Pittsburgh, Kansas, USA

Chrissy Lewis CSc, Associate Professor, Pittsburgh State University, Pittsburgh, Kansas, USA

Ali Konak DSc, Prof., Associate Professor of Karabuk University, Turkey

Glazova Marina Viktorovna, CSc, economist at LUKOIL-Energoservis Company, Moscow.

Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, associate professor of TSUE

Sevil Piriyeva Karaman, PhD, doctoral student at Ankara University, Turkey

Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, independent researcher of TSUE

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Po‘latov Baxtiyor Alimovich, t.f.d., profesor
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, f.f.d., TDIU professori
Isakov Janabay Yakubbayevich, i.f.d., TDIU professori
Xalikov Suyun Ravshanovich, i. f. n., TDAU dotsenti
Rustamov Ilhomiddin, f.f.n., Farg‘ona davlat universiteti dotsenti
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, i.f.d, TDIU dotsenti
Kamilova Iroda Xusniddinovna, i.f.f.d., TDIU dotsenti
G‘afurov Doniyor Orifovich, p.f.f.d., (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, i.f.f.d. (PhD), Alfraganus universiteti dotsenti
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, i.f.f.d, TDIU dotsenti
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, i.f.d., TMI dotsenti
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, TDIU katta o‘qituvchisi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, TDIU mustaqil tadqiqotchisi

Muassis: “Ma’rifat-print-media” MChJ
Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O‘zR Tabiat resurslari vazirligi, O‘zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

““Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2023-yil 1-apreldagi 336/3-sonli qarori bilan ro‘yxatdan o‘tkazilgan.

MUNDARIJA

Oliy ta'lim islohotlarida – muhandislik maktablarini institutsional rivojlantirish asoslari 16
Qo'ng'irotboy Avezimbetovich Sharipov, Abduqunduzova Nazokat Usmonqulovna

Xufiyona iqtisodiyot mamlakatimiz rivojiga to'siq bo'lmoqda 20
Muxiddin Kalonov

"Yashil" iqtisodiyotni moliyalashtirish amaliyotini takomillashtirish 24
Muhammadiyeva Maftuna

Oliy ta'lim tizimidagi islohotlarda innovatsion yechimlarning zarurati 27
Abduqunduzova Nazokat Usmonqulovna

Hududiy turizm rivojlanishining iqtisodiy samaradorligini oshirishda ish beruvchilar va yonlanuvchilar o'rtasidagi iqtisodiy munosabatlarni aniq sotsiologik baholash 31
Dustmurodov Orifjon Ismatilloyevich

Перспективы развития средств размещений в экологическом туризме на охраняемых природных территориях Узбекистана 40
Ахмедходжаев Равшан Темурович

Bank kartalari orqali ko'rsatilayotgan xizmatlari bozorining rivojlanish borasidagi asosiy tendensiyalari va muammolari 49
Toyirov Yunus Alamovich

Kichik biznes subyektlarida innovatsionraqabatbardosh mahsulotlar ishlab chiqarish orqali import o'rnini bosish strategiyasini shakllantirish istiqbollari 55
Rustamov Alisher Raxmataliyevich

Nodavlat umumiy o'rta ta'lim maktabning faoliyati samaradorligini aniqlashda innovatsion usullardan foydalanish 62
Ustadjalilova Xurshida Aliyevna

Tijorat banklarida bank risklarini boshqarishning strategik ahamiyati 67
Altibayev Xudayberdi Kuvandikovich

Klaster iqtisodiy subyekt sifatida: mohiyati va tasnifi 71
Usmonov Sharofiddin Pazlitdinovich

Tijorat banklari tomonidan yoshlar tadbirkorlik faoliyatini kreditlashning nazariy-uslubiy jihatlari 76
Asrorov Azizbek Isomiddin o'g'li

Oliy ta'lim muassasalari xalqaro tasnifi: nazariya va tendensiya 81
Yuldashev Iskandar Bahromovich

Iqtisodiyot transformatsiyasi sharoitida xo'jalik yurituvchi subyektlar moliyaviy resurslarini boshqarishda metodologik yondashuvlar va ilmiy qarashlar 86
Jiyanova Nargiza Esanboyevna

Davlat-xususiy sheriklik munosabatlarini samarali tashkil etish mezonlari va omillari 93
Z. Abdikarimova, S. Madaminov

Savdo korxonalari boshqaruv samaradorligini oshirish imkoniyatlari 97
Q. J. Mirzayev, Sh. M. Islomov

Sociological Assessment of Migration Processes 102
Gulmurodov Kamoliddin Abdukodir ugli

Current issues of business management in the context of digitalization of the economy 112
Safarov Bakhtiyor Djurakulovich, Kadirova Zulhumor Namazovna, Dadabaev Kuchkor Abdullaevich

Методические основы маркетинговых стратегий акционерных обществ 118
Эркинов Шахзод Баходир ўғли

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

Insurance Mechanisms in Foreign Trade: Mitigating Risk and Facilitating Global Commerce 125
Abirkulova Sohibjamol

Improving the Conceptual Framework for Modernizing the Tax System (Using the Example of Uzbekistan) 130
Bakhrom Nomazov

Ayollarning inson kapitalini rivojlantirishda kraudfanding platformasining ijtimoiy-iqtisodiy ahamiyati 136
Bozorova Saxobat Abdujapparovna

Evaluating the Environmental Sustainability of Uzbek Firms in the Green Economy............142
Nurbek Xalimjonov Ulugbek ugli

O‘zbekiston iqtisodiyotini innovatsion rivojlanishida inson kapitalining roli 148
Eshmirzayev Faruddin Ilxomjonovich, Salimova Zaxro Sobirjon qizi

Agroklasterlarda asosiy vositalarni modernizatsiyalash va ta’mirlash xarajatlarini tahlil qilish 155
G‘afforov Ilhomjon Ilyosjonovich, Mirzayev Behzod Abdug‘ofur o‘g‘li, Narzullayev Nodirbek Aziz o‘g‘li

Improving the Practice of Increasing the Effectiveness of Managing Innovation Processes in Commercial Banks 160
Juraev K. T.

Tadbirkorlik subyektlari eksportini rivojlantirishda raqamli platformalardan foydalanish 164
Mamasoatov Dilshod Ravshanovich

Iqtisodiyotni raqamlashtirish va yashirin iqtisodiyotni kamaytirishda soliqlarning roli va ahamiyati............169
Madraximov Baxtiyorjon Ortiqboy o‘g‘li, Rizayev Xabib Abduraufovich, Namazov Sa’dulla Namozovich

O‘zbekistonda “yashil” iqtisodiyotga o‘tishning joriy holati tahlili............175
Rahmatullayeva Dilbar Olimovna

Buxoro viloyatida savdo xizmatlari raqobatbardoshligini baholash uslubiyatini takomillashtirish..181
Raxmatov Akmal Anvar o‘g‘li

The Contribution of Transport in the Development of Tourism Industry (Case Study: Uzbekistan)............187
Rofeeva Rukhshona Shavkatovna

Yoshlarning sayohat manzillarini tanlashdagi omillar 192
Qurbanbayev Shuhrat Bakberganovich

Improving the Effective use of Funds From Taxes and Fees in Kashkadarya Region 196
Shakhzod Zokhidov

Iqtisodiyotning innovatsion rivojlanishi sharoitida sanoat korxonalarida iqtisodiy salohiyatni boshqarish 202
Kadirova Shaxnoza Ilhomovna

Yangi O‘zbekiston oliy ta’lim muassasalarida kadrlar tayyorlash masalalari............207
Usmonov Baxodir Suvonqulovich

Temir yo‘l transportida innovatsion faoliyatni rivojlantirish yo‘llari 211
Nasimov Shavkat Vasiyevich

O‘zbekistonda banklararo raqobat............219
Zunnunova Xulkar Muxtorovna

O‘zbekistonning xalqaro moliya tizimiga integratsiyasini ta’minlashni takomillashtirish............225
Nasirxodjayeva Dilafruz Sabitxanovna, Kuchkarov Sanjar Baxtiyarovich

Respublikamizda raqamli iqtisodiyotni rivojlantirish istiqbollari 229
Abduxamid Abdumalikovich Bektemirov

Iqtisodiy xavfsizlik tushunchasining mohiyati............233
Aripov Oybek Abdullayevich, Madiyorov Shavkatbek Muxtarovich

Aksiyadorlik jamiyatlarida konsolidatsiyalashgan moliyaviy holat to'g'risida hisobot tuzishning bosqichlari....237
Eshonqulov Azamat Abdiraximovich

Davlat moliyaviy nazoratining turlari va shakllari....241
Karayev Payzillaxon Yusufxonovich

Tog' turizmini rivojlantirish manfaatlari yo'lida investitsiya resurslarini to'plash mexanizmlarini ishlab chiqish samaralari....245
Xidirov Alimardon Dagarovich

The Main Role of the Teacher While Managing the Classroom and Some Aspects of Teaching English....248
Nilufar Turdiyeva

Davlat xususiy sherikchilik faoliyatining menejment funksiyalari tizimida muvofiqlashtirishning ahamiyati....252
Suleymanov Farrux Raximjon o'g'li

Qishloq xo'jalik mahsulotlarini ishlab chiqarish hajmlari va sohada amalga oshirilayotgan tarkibiy-miqdoriy o'zgarishlar dinamikasi....256
G. Sh. Qo'ldosheva, A. J. Toshboyev

Логистика в Азии: опыт и перспективы оптимизации....260
Каюмова Паризода

Temir yo'l transportida yo'lovchi tashish imkoniyatlarini oshirishning zamonaviy yondoshuvlari...266
G. I. Abdulxamidova

Повышение эффективности использования местных налогов и сборов в Кашкадарье: международная перспектива....272
Shahzad Zokhidov

Financial and Credit Support for Investment and Innovative Developing Activities of a Tourist Enterprise....275
Rozokov Mukhammadaziz Mansurovich

Роль контроля качества по хранению и переработке зерна в обеспечении продовольственной безопасности Республики Узбекистан....282
Холбекова Дилобар Расулжон кизи

O'zbekistonda mahalla boshqaruvi tizimi faoliyatini takomillashtirish masalalari....289
Gafurov Ubaydullo Vaxabovich

Kichik biznes va tadbirkorlik sharoitida oziq-ovqat mahsulotlarini ishlab chiqarish va sotishning xorijiy tajribasi....296
Dilnoza Meyliyeva

Cross Cultural Preoblems in International Business Negotiations....301
Xoldarova Fariza Tuxtabayevna

Yengil sanoatning raqobatbatdosh hududiy-ishlab chiqarish klasterlarini rivojlantirish bo'yicha xorijiy tajribani qo'llash....304
Haydarova Shoxista

Konchilik sanoati korxonalarining innovatsion jarayonlarni rivojlantirish xususiyatlari....310
Kurbanova Mehriniso Nematjanovna

Korxonalarda risk boshqaruvi mexanizmlarini joriy etish va inson resurslaridan foydalanish istiqbollarini takomillashtirish....315
Tashpulatova Muniraxon Mahmudovna

Spin korxonalar – texnologiyalarni tijoratlashtirishda muhim tuzilma sifatida....320
O'rinov Dilshodjon Axmadjonovich

Mintaqalarda makroiqtisodiy barqarorlikning ta'minlanishiga ta'sir etuvchi asosiy omillarni takomillashtirish strategiyasi....324
Xolbekova Feruza Rasulovna

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

Iqtisodiy oʻsish va aholi daromadlari oʻrtasidagi bogʻliqlikning nazariy asoslari......329
Hasanova Nigora Hasan qizi

Современное состояние маркетинга на рынке ценных бумаг Республики Узбекистан......334
Юлдашев Жамшид Абрарович

Sogʻliqni saqlash sohasida davlat-xususiy sheriklik asosidagi investitsion loyihalarni moliyalashtirish......340
S. A. Karabayev

Axborot telekommunikatsiya tarmogʻi korxonalarida korporativ boshqaruv samaradorligi......344
Temirov Anvarxon Abdulazizxonovich

Yengil sanoat korxonalarini soliqqa tortish mehanizmini takomillashtirish......347
F. Jumaniyazova

YENGIL SANOAT KORXONALARINI SOLIQQA TORTISH MEHANIZMINI TAKOMILLASHTIRISH

F. Jumaniyazova
PhD, ISFT instituti dotsenti

Annotatsiya: Ushbu maqolada soliq to‘lovchilari uchun qulaylik yaratish va davlat organlarining nazorat qilish samaradorligini oshirish maqsadida raqamli soliq tizimlarini takomillashtirish, yengil sanoat korhonalarini soliqqa tortish mehanizmini takomillashtirish ko'rib chiqilgan.

Kalit so‘zlar: yengil sanoat korxonalari, mahalliy soliqlar, yer va mol-mulk solig‘i, soliq yuki, soliq bazasi.

Abstract: This article examines the improvement of digital tax systems and the mechanism of taxation of light industrial enterprises in order to create convenience for taxpayers and increase the control efficiency of state bodies.

Key words: light industrial enterprises, local taxes, land and property tax, tax burden, tax base.

Аннотация: В данной статье рассматривается совершенствование цифровых систем налогообложения и механизма налогообложения предприятий легкой промышленности с целью создания удобства для налогоплательщиков и повышения эффективности контроля со стороны государственных органов.

Ключевые слова: предприятия легкой промышленности, местные налоги, налог на землю и имущество, налоговая нагрузка, налоговая база.

KIRISH

Jahonda mulkiy soliqlar dunyoning 130 dan ortiq mamlakatlarida amal qilib, mahalliy budjetlar daromadlarini shakllantirishning muhim omili sanaladi. Mulkdorlar tomonidan mulkdan samarali foydalanishga erishishda soliqlar vositasidan foydalanish, mulkiy soliqlar tushumining mahalliy budjetlar daromadlaridagi ulushini oshirish borasida qator ta’sirchan chora-tadbirlar amalga oshirib kelinmoqda. Yengil sanoat korxonalarining Kanadada 40 foizni, Buyuk Britaniyada – 30 foizni, Fransiyada – 20 foizni tashkil qiladi. Mulkiy soliqlar mahalliy budjetlar daromadlarining asosiy manbasi sifatida Fransiya, Shvetsiya, AQSH kabi davlatlarda ko‘chmas mulk obyektlarini soliqqa tortish masalalariga, Germaniya, Kanada, Daniya kabi mamlakatlarda yer maydonlarini samarali soliqqa tortish masalalariga keng ustuvorlik berilgan.[1]

Jahon amaliyotida yer va mol-mulk soliqlarini hisoblash va undirish mexanizmlarini takomillashtirishga qaratilgan ko‘pgina ilmiy tadqiqotlarda, ushbu soliqlarni unifikatsiya qilish orqali ko‘chmas mulk solig‘ini joriy etilishi bilan mahalliy budjet daromadini to‘ldiruvchi manba sifatida soliqni hisoblash va undirish mexanizm-larini soddalashtirishga erishilgan. Lekin mazkur tadqiqotlarda yer va mol-mulk soliqlarini hisoblash xususiyatlari, mahalliy budjet daromadlarini oshirishda ko‘chmas mulk solig‘idan oqilona foydalanish yo‘llari hamda soliqlarning soliq to‘lovchilar moliyaviy faoliyatiga ta’siri kabi masalalarning chuqur tahlil etilmaganligi bu borada tadqiqotlar olib borish zaruriyatini keltirib chiqaradi.

O‘zbekistonda amalga oshirilayotgan soliq islohotlarining mohiyati, yengil sanoat korxonalaridan samarali va oqilona foydalanishni soliqlar vositasida rag‘batlantirish, soliq yukini soliq to‘lovchilar o‘rtasida adolatli taqsimlash, barcha toifadagi soliq to‘lovchilarni resurs soliqlarini to‘lashga o‘tkazish va bu borada, “har bir tuman va shaharda, respublika ahamiyatiga molik yirik korxonalar hissasini e’tiborga olmagan holda, soliqqa tortish bazasini kengaytirish bo‘yicha amaliy chora-tadbirlarni ishlab chiqish”, mol-mulklar va yer maydonlariga ilmiy asoslangan holda soliq solish masalalariga qaratilgan.[2]

1 https://book.oxu.uz/web/kitoblar/152371791.pdf.
2 https://lex.uz/docs/-4674902.

ADABIYOTLAR SHARHI

Ingliz iqtisodchisi Adam Smit yengil sanoat korxonalarining davlat xarajatlarini qoplash manbalari orasida yer ijarasini ajratib koʻrsatgan boʻlsa, koʻchmas mulkka soliq solish toʻgʻrisidagi qarashlar nazariyotchisi ingliz iqtisodchisi, siyosiy iqtisod klassik maktabining asoschisi D.Rikardo ishlab chiqaruvchi tomonidan olingan yerning ortiqcha qismi nafaqat tabiiy xususiyatlariga, balki fizikaviy narsalarga ham bogʻliq, degan xulosaga kelgan[3]. Shuningdek, D.Rikardo koʻchmas mulkka soliq solish taʼsirini yer soligʻi prizmasi orqali tahlil qilish boʻyicha olib borgan tadqiqotishlari natijasida, har yili yaxshilangan yer uchun qilingan xarajatning faqat bir qismi tupro-qning dastlabki va buzilmasligi uchun toʻlovni oʻz ichiga olganligini aniqlagan .Alfred Marshall “Koʻchmas mulkka soliq joriy etishda mahalliy toʻlovlarning ushbu sohada yashash dara-jasini oshirish qobiliyatiga ega boʻlishining eng muhim omillaridan biri hisoblangan. Marshall ogʻir toʻlovlar toʻlovchilarni hududni tark etishga undaydi, foydali toʻlovlar esa, aksincha, odamlarni jalb qilish va investitsiyalarni jalb qilish uchun ragʻbatlantiruvchi omil boʻlishi mumkin”, degan xulosaga kelgan[4]. Ushbu iqtisodchi olimlar tomonidan soliqqa tortish maqsadida koʻchmas mulkni tabaqalashtirishni taklif qilingan. Masalan, jismoniy va yuridik shaxslarga turlicha stavkada soliqqa tortishni, obyektlardan (tijorat, ishlab chiqarish, turarjoy va boshqalar) foydalanish maqsadiga qarab farqlanishini hisobga olish lozimligini taʼkidlag-anlar. Mamlakatimizning iqtisodchi olimi Sh.A. Toshmatov mahalliy budjetga soliq tushumlarini oshirishga yoʻnal-tirilgan bir qator tadbirlarni keltirib, unda soliqlarni turli darajadagi budjetlar oʻrtasida taqsimlash tizimini mahalliy hokimiyatlarning soliq tushumlarini maksimallashtirishdan manfaatdorligini taʼminlash kontekstida takomillashtirish boʻyicha fikr mulohazalarni bildirib, hududiy soliq salohiyatini baholash va mahalliy soliqlarni undirish mexanizmini takomillashtirish zarurligini ilgari suradilar .Sh.Sh. Saipnazarov tabiiy resurslardan foydalanuvchilarga aniq va bashorat qilinadigan soliq stavkalari taqdim etish orqali soliq tizimining ishonchliligi va bashorat qilinishini taʼminlash mumkinligi xaqida fikr bildiradi.

1. **Oʻzbekistonda engil sanoatni soliqqa tortish amaliyoti.** Vohidov oʻz asarida Oʻzbekistonda engil sanoat korxonalarini soliqqa tortish amaliyoti va uning sohani rivojlantirishdagi oʻrni haqida batafsil maʼlumotlar bergan. Muallifning fikricha, soliq imtiyozlari va engilliklari ushbu sohadagi korxonalarning raqobatbardoshligini oshirishga yordam beradi . Shuningdek, u soliq siyosatining samaradorligini oshirish uchun bir qator takliflar berib oʻtgan.[5]
2. **Engil sanoatni ragʻbatlantirish boʻyicha xalqaro tajriba.** Smitning tadqiqotida engil sanoatni ragʻbatlantirish uchun soliq imtiyozlarining ahamiyati va ularning iqtisodiy samaradorligi tahlil qilgan. Muallif turli davlatlardagi soliq siyosati tajribalarini oʻrganib, ularning engil sanoat rivojlanishiga boʻlgan taʼsirini koʻrsatadi. Uning xulosasiga koʻra, toʻgʻri va maqsadli soliq imtiyozlari sohaning barqaror rivojlanishini taʼminlaydi.[6]
3. **Engil sanoat korxonalari uchun soliq rejimi.** Mahmudov B., “Soliq imtiyozlarining iqtisodiy samaradorligi”, Toshkent, 2022. Mahmudov oʻz asarida soliq imtiyozlarining iqtisodiy samaradorligini tahlil qiladi va ularning engil sanoat korxonalari uchun foydaliligini koʻrsatadi. Muallif soliq rejimidagi oʻzgarishlarning korxonalar faoliyatiga taʼsirini baholash uchun empirik maʼlumotlardan foydalangan.
4. **Soliq siyosatining iqtisodiy oʻsishga taʼsiri.** Jonson Evropa mamlakatlaridagi soliq siyosatining sanoat rivojlanishiga taʼsirini oʻrganadi. Uning tadqiqoti soliq rejimidagi oʻzgarishlarning sanoat korxonalariga qanday taʼsir qilishi va ularning rivojlanishiga qanday yordam berishini koʻrsatadi. Muallifning xulosasiga koʻra, soliq siyosatini yaxshilash orqali sanoat rivojlanishini ragʻbatlantirish mumkin .
5. **Oʻzbekistonda soliq siyosati va uning muammolari.** Ikromov Sh., “Oʻzbekistonda engil sanoat korxonalari uchun soliq siyosati”, Toshkent, 2023. Ikromovning asarida Oʻzbekistondagi soliq siyosatining engil sanoat korxonalariga taʼsiri va mavjud muammolar koʻrib chiqiladi. Muallif soliq imtiyozlarining samaradorligini oshirish uchun takliflar beradi va ularning iqtisodiy samaradorligini baholaydi.
6. **Soliq imtiyozlarining amaliy ahamiyati.** Xuin Lim Malayziyada soliq imtiyozlarining iqtisodiy oʻsishga taʼsirini oʻrganib chiqadi. U soliq imtiyozlarining engil sanoat korxonalari uchun foydaliligini va ularning ragʻbatlantiruvchi taʼsirini koʻrsatadi. Muallifning xulosasiga koʻra, toʻgʻri va oqilona soliq siyosati iqtisodiy rivojlanishning asosiy omilidir.[7]

---

3 https://muhaz.org/fanidan-tayyorlagan-mustaqil-ishi-mavzu-adam-smitning-iqtisodi.html.
4 Балошко С.В. Налогообложение имущества в зарубежных странах studme.org ekonomika nalogooblozhenie imuschesthttps://studme.org.
5 Vohidov A., “Oʻzbekistonda yengil sanoat rivojlanishi: muammolar va imkoniyatlar”, Toshkent, 2021.
6 Рикардо Д. Начала политической экономии и налогового обложения. Сочинения, том I. – М. Государственное издательство политической литературы, 1955. - 360 с. https://studfile.net.
7 Xuin Lim, “Tax Incentives and Economic Growth: A Malaysian Perspective”, Kuala Lumpur, 2019

Yuqorida keltirilgan adbiyotlar soliq siyosati va uning engil sanoat korxonalariga ta'sirini o'rganish uchun muhim manbalar hisoblanadi. Ular turli davlatlar va tadqiqotchilarning fikrlarini qamrab olib, soliq imtiyozlari va rag'batlantirish choralari orqali sanoat rivojlanishini ta'minlashga oid qimmatli ma'lumotlar beradi. Maqolamni yozishda ushbu manbalardan foydalanish orqali soliq siyosati mexanizmlarini takomillashtirish yo'nalishida aniq va asosli takliflar ishlab chiqishga erishildi.

TAHLIL VA NATIJALAR MUHOKAMASI

Ushbu tahlil natijalari mahalliy soliqlar jumladan, mol-mulk solig'i bo'yicha tushumlar dinamiyengil sanoat korxonalari dinamikasidagi mazkur holat, soliq tushumlarining o'sishi nafaqat soliq to'lovchilar soniga, balki soliqqa tortish obyektlari, soliq hisoblash bazasi hamda soliq stavkalarini to'g'ri belgilanishiga bog'liq ekanligini ko'rsatadi va mazkur soliq elementlarini chuqur tahlil qilishni talab qilinadi. Mamlakatimizda 2020-yildan amaliyotga joriy etilgan O'zbekiston Respublikasi Soliq kodeksining 410 va 418-moddalariga muvofiq, O'zbekiston Respublikasi hududida soliq solish obyekti hisoblanuvchi mol-mulkka ega bo'lgan yuridik shaxslar va ko'chmas mulkka ega bo'lgan O'zbekiston Respublikasining norezidentyu-ridik shaxslari hamda uy-joylar, kvartiralar, dala hovli imoratlari, tadbirkorlik faoliyati yoki daromad olish uchun mo'ljallangan ko'chmas mulk obyektlari va qurilishi tugallanmagan yashash uchun mo'ljallanmagan obyektlari bo'lgan jismoniy mol-mulk solig'ini to'lovchilar hisoblanadilar[8].

XULOSA VA TAKLIFLAR

Mamlakatimizda olib borilayotgan iqtisodiy islohotlar bilan yengil sanoat korxonalarda soliq tizimini kengayishi natijasida ularga ma'muriy hududning ijtimoiy - iqtisodiy barqarorligini ta'minlash vazifasini yuklaydi. Mahalliy vakillik organlari amaldagi qonunchilikka asosan, o'zlariga yuklatilgan vazifalarni to'liq hamda belgilangan muddatlarda yuqori darajada bajarishlari uchun ularga ma'lum miqdorda moliyaviy resurslar lozim bo'ladi. Ushbu moliyaviy resurslar bazasining asosi bo'lib mahalliy budjet daromadlari hisoblanadi.

Lekin mazkur holatni xorijiy mamlakatlar soliq tizimida joriy etilgan soliqlar va ularning umumiy tushumdagi salmog'i bilan tahlil etganimizda respublikamizda mol-mulkni va yer maydonlarini soliqqa tortishda bir qator muammolar borligini xam ko'rishimiz mumkin.Mavzu doirasida amalga oshirilgan tahlillar va ilg'or xorijiy mamlakatlar tajribasiga tayangan holda tadqiqot ishini tayyorlash davomida quyidagi xulosalar shakllantirilib, amaliy tavsiya va ilmiy takliflar ishlab chiqildi.

Rivojlangan mamlakatlar yengil sanoat korxonalari asosiy qismi ko'chmas mulk solig'i hisobiga shakllanayotgan bir paytda mamlakatimiz mahalliy budjetining daromadlari tarkibida mahalliy soliqlar salmog'ining yildan-yilga pasayib borishi bugungi kunda soliq tizimi oldidagi asosiy muammolarda biri bo'lib, uni ilg'or xorijiy mamlakatlar tajribasi asosida qayta ko'rib chiqish budjet – soliq siyosatining asosiy yo'nalishlarini belgilashda, mavjud mol-mulklar va yer resurslaridan samarali soliq undirish mex-anizmlarini joriy etish lozim. Bu esa mahalliy budjetlar daromadlari barqarorligini oshirish bilan birga, mol-mulklar va yer resurslaridan samarali foydalanishni ta'minlashga xizmat qiladi.

Respublikamiz hududi bo'yicha barcha yer maydonlari va ko'chmas mulklarning to'liq kartografik asosini shakllantirilishi, ko'chmas mulklar va yer maydonlaridan foydalanuvchilarning soliqqa tortish obyektla-rining yoppasiga inventarizatsiyadan o'tkazish orqali ularning yagona davlat reyestrini tuzilishi, yer va mulklardan foydalanuvchilar egaligidagi yerlarning balansi va hisobining Kadastr agentligi tomonidan onlayn tizimida ro'yxatga olinishi hamda ushbu onlayn geoportalni Milliy geoaxborot tizimiga integrat-siya qilinishi respublikamizda mavjud yer maydonlari va ko'chmas mulklar hisob-kitobini yuritishda shaffoflik va ochiqlikni ta'minlaydi. Qishloq xo'jaligi mahsulotlarini yetishtiruvchi barcha xo'jaliklar uchun qishloq xo'jaligi maqsadlarida foy-dalaniladigan yerlar uchun yerlarning normativ qiymatidan kelib chiqib soliq hisoblash, soliq hisoblash jarayonini soddalashtirilishi bilan birga, barcha xo'jaliklar uchun soliq solishning teng shart-sharoitlarini ta'minlaydi va barcha qishloq xo'jaligi mahsulotlarini yetishtiruvchilarni adolatli soliqqa tortilishiga mus-tahkam zamin yaratadi.

Qishloq xo'jaligi uchun mo'ljallanmagan yerlar uchun yer solig'ining bazaviy stavkalarini yuridik shax-slarga 1 gektar uchun, jismoniy shaxslarga 1 kv.m. uchun hududlar kesimida mutlaq miqdorda belgila-nishi barcha soliq to'lovchilar uchun soliqni hisoblab chiqish jarayonlarini yengillashtiradi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Балошко С.В. Налогообложение имущества в зарубежных странах studme.org ekonomika nalogooblozhenie imuscheshttps://studme.org.
2. Vahobov A., Jo'rayev A. Soliqlar va soliqqa tortish. – T.: Sharq, 2019. – 448 bet.

8 https://lex.uz/ru/docs/-5801127

3. Кундиус В.А., Иванова Ю.Н “Земельное налогообложение США и стран ЕС.” “Экономика и бизнес” Вестник АГАУ No11 (49) 2008 г стр 58-594. 4.Смит А. Исследования о природе и причинах богатства народов. П.э.с англ. Москва. 1962 г. - 408 с.
5. Рикардо Д. Начала политической экономии и налогового обложения. Сочинения, том I. – М.; Государственное издательство политической литературы, 1955. - 360 с. https://studfile.net.
6. Маршалл. А “История налогообложения в работе” “Принципы экономической науки” https://studref.com.
7. Yengil sanoat taraqqiyotining turkiya tajribasi va undan O‘zbekistonda foydalanish imkoniyatlari Feruza Jumaniyazova “International School Of Finance Technology And Science” dotsenti, PhD. email: feruzalisher@gmail.com
8. Valiyeva Sayyora Xushbakovna 2022. Improving The Economic Efficiency Of Investment Projects In Uzbekistan // Web of Scientist: International Scientific Research Journal. 3, 5 (May 2022), 1533–1540. DOI:https://doi.org/10.17605/OSF.IO/H8S7X.
9. Mutalova , D. ., & Jumaniyazova, F. . (2024). O‘zbekistonda kichik biznesni rivojlantirishtirish muammolarini yechishning real omili // Страховой рынок Узбекистана, 1(7), 60–62. https://doi.org/10.55439/INS/vol1_iss7/125.
10. Vohidov A., “O‘zbekistonda yengil sanoat rivojlanishi: muammolar va imkoniyatlar”, Toshkent, 2021.

TARAQQIYOT ПРОГРЕСС PROGRESS

Jurnal sayti: https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz

Yashil IQTISODIYOT va TARAQQIYOT
Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Xondamir Ismoilov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2024. № 6

© Materiallar ko'chirib bosilganda ""Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga
maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.
Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.
El.Pochta: sq143235@gmail.com
Bot: @iqtisodiyot_77
Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

""Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan
O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi
Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan
№566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.